I Kajsas kvarter

Av Malin Sannel

Jag kliver av buss 676 efter den knappt en timmes långa resan från Brottby, väntar otåligt tills trafikljusen slår om till grönt för fotgängare och börjar promenera längs Danderydsgatan, men istället för att fortsätta förbi rondellen och passera parkeringsgaraget som håller på att renoveras - som jag annars alltid brukar göra på onsdagsmorgnar - så svänger jag höger.

Fotografilektionen på Jarlaplan är inställd idag, och jag ska hälsa på hos min mormors kusin, Kajsa. Vi har bokat tid mellan 10:30-11:30, och vi får inte dra över tiden, för efter det ska hon iväg på vattengympa. Nu är jag framme, och jag tar några bilder med min systemkamera innan jag slår in portkoden, går uppför den mattbeklädda trappan och knackar på dörren.

”Nämen hej, vad trevligt!”

Kajsa ger mig en varm kram, och jag hänger av mig min jacka och ställer mina vita sneakers i skohyllan. Därefter förflyttar vi oss till hennes vardagsrum, och det känns som att gå in på ett museum - typ Strindbergsmuseet vid Drottninggatan - eller som att jag har färdats 100 år bakåt i tiden.

På golvet ligger persiska mattor, väggarna pryds av tavlor med dammiga guldramar och på spiselkransen trängs ljusstakar med blekta, svartvita fotografier. Möblerna har vackert snidade ben, och fönstren kantas av tunna, vita gardiner. Inte en enda möbel här inne lär vara köpt på Ikea.

Jag fascineras av det imponerande rummet, och av det faktum att någon faktiskt bor såhär år 2017. Kajsa sätter sig i en ljusgrön fåtölj och hänvisar mig till stolen strax intill, och innan jag hinner ställa min första fråga så börjar hon berätta.

"Östermalm är ju stort numera. När jag växte upp så bestod Östermalm av Karlavägen, här och den här delen." Hon pekar åt höger och vänster, och jag vet inte riktigt vad "här" eller "den här delen" syftar på, men låter henne fortsätta.

"Och nu kallar dom det för Östermalm hela vägen bort mot Gärdet - eller ja, inte Gärdet, men förstår du? Det är ett ganska stort område idag, och det får du ta reda på, för jag vet inte exakt hur stort det är" (jag tog reda på detta, enligt Wikipedia är Östermalms landareal 256 hektar, och "avgränsas i väster av Birger Jarlsgatan i hela dess längd, Valhallavägen, Oxenstiernsgatan och därefter en linje ned till Djurgårdsbrunnsviken och i vattnet till Nybroviken").

Jag frågar Kajsa hur länge hon har bott här, och hon svarar "Ja alltså, i det här huset, eller på Östermalmsgatan?" Jag säger att hon gärna får svara på båda två. Det visar sig att hon har bott på Östermalmsgatan i nästan hela sitt liv - när hon var åtta månader gammal flyttade hon med sin familj från en lägenhet på Birger Jarlsgatan till Östermalmsgatan, och år 1934 flyttade de till lägenheten som vi sitter i just nu. Drygt 80 år i samma lägenhet alltså. För att citera Kajsa själv: ”det hör ju till ovanligheterna att folk bor så länge.”

Hon berättar även att hon är den person som varit medlem i Engelbrektskyrkan - där hon är såväl döpt som konfirmerad - längst. Hon fyllde 90 år förra sommaren, och har tillhört kyrkan i hela sitt liv, så något säger mig att det kan bli svårt att slå hennes rekord.

Kajsa visar mig att man kan se kyrkans torn när man tittar ut genom ett av de gardinbeklädda fönstren i vardagsrummet. Om det är någon som känner till detta område, borde det vara Kajsa; det känns som att jag har hittat precis rätt person att intervjua.

När Kajsa förklarar hur det kommer sig att hon har bott så länge på samma plats säger hon att "det berodde helt enkelt på att vi bodde här hela familjen, min mamma, pappa, syster och jag, sedan gifte sig min syster och flyttade till Göteborg, så dog mamma, och då var pappa ensam. Och då hade jag fått en liten våning och skulle egentligen flytta härifrån va, men då sa min syster 'kan du inte stanna ett tag hos pappa?'"

Och min pappa var bra på det sättet att han band mig inte vet du, för då hade jag stuckit.

Kajsa viftar med handen och ler mot mig. "Utan han sa 'gör som du vill och jag gör mitt'. Å han var ute mycket på landet, eller ja vi hade inget eget landställe, han var på några kompisars ställe. Och det var han väldigt ofta, så jag var mycket ensam här hemma; och så jobbade ju jag heltid i Södertälje, så jag körde ju tidigt på mornarna och kom hem sent på kvällarna."

"Så att… jag led aldrig av att bo ihop med min far va, det är många som tycker det att 'ååh hur kan du bo ihop med dina föräldrar?!' - sen höll jag ihop med en man i många år, och då bodde jag lite hos honom och han bodde här ibland, och visst, pappa hade svårare att acceptera när han var här såklart - men det är ju så, att om man ska leva ihop med sina föräldrar, så måste alla ha klarhet i vad det gäller va. Tror jag, nu talar jag om när man är vuxen alltså. Så, så var det."

"Sen dog pappa, och då försökte ju värden att komma åt min våning här. Eller rättare sagt, hon försökte inte att ta den ifrån mig på nåt sätt, men hon sa det, 'jag har en trea om du vill ha en mindre…' eller nåt såntdär, för hon har många fastigheter, hon ärvde ARTON fastigheter i centrala Stockholm av sin pappa. Så att först var både hon och jag lite sådär mot varandra, men nu är det helt okej… Hon har fått ändra sig" säger Kajsa och släpper fram ett varm skratt. "Ja, nej då, jag skojar lite. Det har väl jag också fått. Men hursomhelst så fungerar det bra."

När jag träffade Kajsa förra sommaren berättade hon att hon brukar hyra ut ett av sina rum till studenter, och detta vill jag gärna höra mer om. "Du vet att du får inte hyra ut en våning utan värdens tillåtelse, om du bor i en hyreslägenhet får du ALDRIG göra det."

"Vi hade en etta här uppe, och det var en kille som bodde där uppe - en hemskt trevlig kille som jag träffade i tvättstugan en gång, han sa 'jag bor där uppe, jag hyr i andra hand' - men hon som bodde där hade inte talat om för värden att hon hyrde ut den i andra hand, så hon miste kontraktet. Ut gick det bara, alltihopa. Så att det får man aldrig göra, men ETT rum får du hyra ut utan värdens tillstånd."

"Jag har ibland haft studerande från Handels som bott här,men just nu känner jag att nä, jag vill inte ha mer. Men de har varit hemskt trevliga, och jag hade en kille här förut, som jag sa att 'du får inte flytta' sa jag, han var så underbar."

Hon skrattar igen. "Men så är det, och sen har jag ju haft de som jag har sagt upp också, sagt att 'nu får du flytta'. Och det är inte... Det är ingen som har haft mycket folk här eller så, utan de har haft en vän nån gång och tagit sig en kopp te eller nånting, och det har jag inga problem med."

"Men jag har en väninna till mig som hyr ut i det här huset, hon säger det att de får inte använda köket, vilket jag tycker är ganska oförskämt. Man måste ju kunna få laga mat.

Det förstår inte jag, men jag menar, det är hennes ensak, och hon säger att 'det går så bra så, det är ingen som lagar mat'. Nähä säger jag." Kajsa rycker på axlarna. "Jag tycker att det är ju inte frågan om några stora matlagningar, och har de en vän över nån gång, ja då ska de väl kunna få sitta i köket ett tag. Sånt bryr jag mig aldrig om vet du."

"Men… Jaja, nu har jag ingen, och jag vill inte ha nån för närvarande, jag känner att det är skönt att vara utan ibland. Och sen så, du tjänar inte så mycket på det heller, det är väldig diskussion om vad man har rätt att ta, och vad man ska ta och får ta och sådär. Men jag känner det att nä, nu vill jag vara ensam ett tag. Så nu är det ingen som kommer till mig i vår har jag sagt, sen får vi se till hösten."

Jag frågar henne varför hon har hyrt ut sitt rum tidigare - har det varit för sällskapets skull? "Ja, jag tyckte också att, jag har ett rum som står tomt och då tycker jag att dom kan bo här nån gång va, och jag har aldrig varit direkt störd - de går aldrig in här". Hon gör en rörelse över vardagsrummet och matsalen med armen.

Det säger jag till från början, jag visar när de kommer att 'det här och det här och det här är vad du får för hyran, punkt slut'.

"Så jag har aldrig in dem här. Eller ja, det är klart, om det är nånting de vill fråga om så knackar de på och kommer in om jag sitter här, inte såna saker, men jag menar de SITTER inte här och hänger framför min TV. Och sen så är det ju det att idag har ungdomar massa saker själva, jag menar de har sin dator och de har TV och de har allting. Förr hade de inte det, då ville de sitta här inne vet du. Ja, nä, men så är det."

"Så att jag tycker att jag löser det här bra, och jag är inte direkt beroende av pengarna, vilket är bra. Och sen kan man inte ta hur mycket som helst, senaste gången tog jag fyra tusen, fyra och ett halvt kanske det var. Jaja, jag kommer inte ihåg. Det tycker jag är rimligt, det är ju del i allting, det är del i badrummet, del i köket… Vissa säger det, ta sex-sju tusen, men det kan man inte göra vet du. Det är ungdomar som studerar, jag tycker inte man kan göra så."

Jag håller med Kajsa på den punkten, trots att det är en väldigt fin lägenhet med bra läge så skulle nog 7000 kronor för ett rum vara lite väl saftigt för många som lever på en studentbudget.

Vi går vidare i intervjun, och jag frågar Kajsa om det är något som har förändrats i området under den tid som hon har bott här. Hon berättar att det för många år sedan brukade gå en spårvagn precis utanför fönstret som vi sitter vid, "femmans spårvagn som gick ner till stan."

Hon påpekar även att vägen mellan Östermalmsgatan och Valhallavägen numera är avstängd för trafik, vilket hon tycker är skönt - Kajsa säger att hon "ser det tysta läget som en jättefördel" och att det är skönt att slippa daglig trafik och massa oljud om nätterna. "Nä, det är ett väldigt tyst läge, det är väldigt tyst. Och så kyrkan här, det är vackert med den här delen. Jag tycker att jag bor väldigt lugnt och bra här faktiskt, det gör jag."

Under den kommande minuten tar samtalet dock en allvarlig vändning: "Men om jag kommer hem sent en natt, så tar jag numera alltid taxi". Hon berättar att hennes väninna som bodde i huset bredvid kom hem en dag i maj, klockan halv tio på kvällen, och blev nedslagen av en kille.

Han slog omkull henne, och när hon inte släppte sin handväska trots detta så blev hon sparkad i ansiktet. Kajsa säger att hon numera aldrig går utomhus med handväska, eller bär värdesaker synligt.

Och ute är hon ofta: hon går på konserter, tränar vattengympa och går ibland promenader med grannparets två hundar. "Jag har ingenting jag bär på, så vad vet dom? Men det är ju folk här som antastar, jag har hört flera, och det är tråkigt. Det har blivit mer sånt här på senare tid, det passerar folk på ett annat sätt."

Jag frågar om det är något när det gäller hus och bebyggelse i området som har förändrats under hennes tid, och hon svarar att "Det är inte mycket. De här husen byggdes samtidigt, jag tror det var 1928, i slutet av 20-talet i alla fall. Då byggdes de här husen, det här kvarteret. Ovanpå här var det berg, så när min pappa var liten, berättade han, så stod han här och tittade över till det området mittemot" - Kajsa pekar ut mot fönstret - "som då var ett fängelse."

Detta är något som väcker mitt intresse, eftersom jag i min research inför vårt samtal har stött på information om att ett fängelse med namnet Östermalmsfängelset har legat här i närheten tidigare. Jag ber Kajsa att berätta mer. Klockan på väggen signalerar att klockan är 11, alltså har vi en halvtimme till på oss.

"Det har inte varit bovar där sedan jag har vuxit upp, så det måste ha varit långt innan 20-talet. Pappa var född 1890, och när han var kanske fem-tio år stod han där uppe med farmor och tittade ned på dem, så det här rör sig om sekelskiftet - förra sekelskiftet alltså. Så det har inte varit några tjuvar där sen dess."

"Och när vi var små", säger Kajsa med ett busigt leende, då kastade vi in vår boll över staketet, och knackade på för 'vi måste få hämta vår boll' sa vi, men det gjorde vi bara för att få gå in och se hur det såg ut där inne, vi var så nyfikna".

Hon skrattar. "Och jodå, det fungerade, men det var inget märkvärdigt att se heller, det var bara en gård. Så att så är det, och ja… Sen har det ju tillhört högskolan som är där nu, eller jag vet inte om de är kvar, nä jag tror inte att de är kvar. Universitetet tror jag att det var i alla fall, jag vet inte vilka som är där nu."

Post: Östermalmsfängelset

Jag frågar Kajsa vad hon tycker är det bästa med att bo här, och får följande svar: "Tja, har man bott på samma plats - här har jag alltså bott sedan 1934 - har man bott på samma plats och har allting, vet var man har allting, då flyttar man ju inte gärna."

"Och sen ska jag tala om för dig en annan sak, hyrorna har ju gått upp enormt, men frånsett det att de har gått upp enormt så är de ändå inte topphyror för området. Värden kan nämligen inte höja - hon kan höja för nyinflyttade, så de betalar mycket mer än jag gör - men hon kan inte höja mer än det där som är tillåtet varje år för mig, hon kan inte lägga på mig en jättehyra."

"Men jag menar, jag betalar nästan 13 000 i månaden - eller ja, nånting såntdär, säg tolv då, men det är mera har jag för mig - ja, jag betalar. För jag vill bo kvar. Då förstår du att om jag hyr ut ett rum för 4000 kronor, så är det inte mycket på tretton tusen. Frågan är om det är värt att ha en människa här för att få ner hyran till 9000 till exempel."

"Men som jag sa, jag har ju haft några trevliga ungdomar här - jag hyr förresten bara ut till killar. De är enklare, betydligt enklare. Flickor ska baka, och väninnorna säger 'åå vilket stort kök du har' - eller nej, jag har ett litet kök - 'åå, du har kök, då kan vi baka här, och då kan vi laga mat, och då kan vi bjuda dem och dem'."

"Killarna har mindre för sig. Och så säger jag också, vad vill du ha ut av det här? Jag frågar ganska mycket, vad vill du. Och den senaste killen sa redan när han ringde, han ringde från Tyskland, att han hade en flickvän som ville komma upp en fredag-lördag-söndag nån gång, och hon kom upp två gånger under hela hösten. Du vet, sånt säger jag ju inte nej till."

Men då kan de sitta och dingla i köket i flera timmar vet du, men då går jag ut i köket och säger att nu ska jag laga mat, så nu får ni flytta på er eller sitta kvar om ni vill, men jag ska laga mat. Så man kommer överens, det gör man.

Jag visar en bild på en karta över området från år 1913, som jag hittat på Stockholmskällans hemsida, och vi konstaterar att det inte låg något hus på platsen då. Jag visar henne även ett fotografi som jag hittat på samma hemsida, taget någon gång under perioden 1890-1910, där man ser att det låg ett annat, mycket mindre hus på platsen där vi nu befinner oss.

Kajsa har ingen aning om vad huset på bilden kan ha varit för hus, hon kände inte till att det hade funnits en byggnad där innan de nuvarande husen byggdes. Vi konstaterar dock att huset i bakgrunden ser ut att vara precis samma som det som ligger där nu. "Intressant, det var spännande att se tycker jag", säger hon.

Slutligen visar jag ett fotografi taget år 1948, föreställandes husfasaden till Östermalmsgatan 27, som ligger i närheten av Kajsas hus. "Det där ser ju ut exakt som det gör nu, där är det ingenting som har förändrats", konstaterar hon.

Klockan börjar närma sig halv tolv, så jag plockar ihop mina saker och tackar för pratstunden. Kajsa sammanfattar det hela med kommentaren "ja, man kan ju inte säga att jag flyttar varje dag precis".

Vi går tillbaka till hallen, jag knyter mina skosnören och får sedan en lång hej då-kram innan jag tackar för mig och tar kurs mot skolan vid Odenplan. Som tur är har jag dock inte särskilt bråttom, så jag passar på att ta några foton av samma hus som på fotona jag precis visade Kajsa, ur ungefär samma vinkel.

När jag kommer hem på eftermiddagen och placerar mina nytagna foton bredvid de två äldre versionerna från Stockholmskällan, konstaterar jag något som kan sägas sammanfatta utvecklingen av Kajsas kvarter: mycket har förändrats, men mycket är också precis så som det alltid har varit.